

Aşık Veysel İçin Mezar Tasarlamak: Kavramsal Düşünme ve Bir Stüdyo Pratiği

Uğur TUZTAŞI* ve Pınar KOÇ**

* Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Sivas, Türkiye
ORCID: 0000-0003-3668-5665
ugurtuztasi@gmail.com

** Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Sivas, Türkiye
ORCID: 0000-0001-8727-2655
pinarkoc85@gmail.com (İletişim yazarı)

Araştırma Makalesi

Geliş: 20/03/2021

Son düzenleme sonrası geliş:07/06/2021

Kabul:25/06/2021

Yayımlanma: 12/07/2021

Öz

Mimarlık eğitiminde kavramsal düşünme, bilişsel yeteneği geliştirmesi açısından elzemdir. Kavramsal düşünme ve kavram, duyumsama, imgeleme ve algılama gibi öznel bilgi kaynakları aracılığıyla edinilir ve tasarımda akıl yürütme araçları olarak işlev görür. Böylece, tasarlama edimi, salt keşif amaçlı bir seyir olmaktan ziyade özne-nesne arasındaki bir etkileyiş kipinin sezgisel açılımı haline dönüşür. Bu çalışmanın kavramsal düşünmeyi sağlayan ve kavramlar üretmeye yardımcı olan temel araştırma nesnesi, Aşık Veysel'dir. Yöntem, ozanın ve yaşam dünyasının kavramsal ipuçlarının tasarlama edimine dahil edilmesinden oluşmaktadır. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Mimarlık Bölümü 2019-2020 eğitim yılında gerçekleştirilen bu çalışmanın başlıca değerlendirme kriteri, metinsel çözümleme ve kavram üretme becerisi gibi bilişsel etkinliklerden oluşmaktadır. Buna göre görsel imgeleme ve sözlü betimleme, tasarlama ediminin başlıca bilişsel aktivitesi olarak ortaya çıkmıştır. Sonuçta, kavramsal düşünme aracılığıyla aynı stüdyo grubundaki öğrenciler arasında farklı bilişsel yönelimler ve farklı öğrenme biçimleri olduğu saptanmıştır.

Anahtar kelimeler: Aşık Veysel, bilişsel yetenek, kavramsal düşünme, mezar, mimari stüdyo

Designing a Cenotaph for Aşık Veysel: Notional Thinking and a Studio Practice

Uğur TUZTAŞI* ve Pınar KOÇ**

* Sivas Cumhuriyet University
Sivas, Turkey
ORCID: 0000-0003-3668-5665
ugurtuztasi@gmail.com

** Sivas Cumhuriyet University
Sivas, Turkey
ORCID: 0000-0001-8727-2655
pinarkoc85@gmail.com (Corresponding author)

Research Article

Received: 20/03/2021
Received in final revised form: 07/06/2021
Accepted: 25/06/2021
Published online: 12/07/2021

Abstract

Notional thinking in architectural education is crucial in terms of enhancing cognitive activity. Notional thinking and notion are obtained by subjective data sources such as sensation, imagination, and perception. These also function as reasoning tools in design. Thus, the design act transforms into an intuitive appreciation of an interaction mode rather than a cruise which aims to discover. Aşık Veysel is the fundamental research object of this study which enables notional thinking. The method consists of an involvement of notional clues in design on the basis of the folk poet and his life-world. The main assessment criteria of this study which is carried out at the department of architecture in Sivas Cumhuriyet University in the 2019-2020 academic year is comprised of cognitive activities such as analyzing texts and producing notions. Accordingly, visual imagination and verbal description are revealed as the chief cognitive activities of the design act. In conclusion, it is determined that different cognitive tendencies and different learning approaches are revealed by notional thinking between the students of the same studio.

Keywords: Architectural studio, Aşık Veysel, cenotaph, cognitive ability, notional thinking

1. GİRİŞ

Mimarlık eğitiminde kavramsal düşünme, bilişsel yeteneği geliştirmesi ve tasarımda akıl yürütme aşamalarını pekiştirmesi açısından elzemdir. Tasarım etkinliği, genellikle, pozitif teoriye dayanan ve rasyonel düşünme ve yaratıcı beceri aracılığıyla gerçekleştirilen bir süreç olarak tanımlanmaktadır (Bashier, 2014: 427). Ancak tasarım süreci sadece tasarlamaya yönelik eylem dizilerini içermediğinden mimari tasarımda tasarlama yetisi ve kabiliyetini diri tutmak amacıyla çeşitli uyaranlar örtük ya da açık bir şekilde sunulabilir. Kavramsal düşünme, böyle bir öğrenme ortamının deneysel aracı olarak işlevlendirilebilir. Goldschmidt (1983: 9)'e göre, tasarımcının genel felsefesini angaje etmek, belirli bir görev ekseninde özel amaçlı ideolojiler yaratmak ya da bu ikisinin kombinasyonu aracılığıyla, tasarımcının kişiliğini etkinleştirmesi ve bunu tasarım sürecinde belirleyici bir etken haline dönüştürmesine olanak sağlamak amacıyla nesnel analizden öznel seçiciliğe değişim gereklidir. Bunun anlamı, tasarım sürecinde arı bilginin öznel akıl yürütme aşamalarıyla kullanılabilir tasarım bilgisine dönüştürülebileceğidir. Öyle ki, pozitivist üniversiter ortam nesnel rasyonelliğe dayansa da tasarım, öznel yaratıcılığa odaklanmaktadır (Toprak ve Hacıhasanoğlu, 2019). Bu metnin amacı, mimarlık eğitiminde bir pedagojik araç olarak kavramsal düşünmeyi, keşfe dayanan tasarım sürecine dahil etmektir. Böyle bir amaç doğrultusunda, kavramsal düşünmeyi ve kavramlar üretmeyi sağlayacak bir dış uyaranın bulunması gerekmektedir ki, bu çalışma kapsamında Aşık Veysel, temel bir araştırma nesnesi olarak tanımlanmıştır. Çalışma, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Mimarlık Bölümü 2019-2020 eğitim yılında -henüz uzaktan eğitime geçilmemiş bir zaman aralığında- gerçekleştirilen ara-dönem eskiz sınavının sunumlarından oluşmaktadır. Aşık Veysel için bir mezar tasarımını içeren bu eskiz çalışması, sadece bir halk ozanının şiirlerinden, düşüncelerinden ya da yaşam öyküsünden yola çıkılarak oluşturulmuş bir kavramsal üretim olmayıp, aynı zamanda anıt tasarımı ölçeğine indirgenmiş öznel şartları öğrencilerin deneyimlemesini ve bu arakesitte mimarlığın bağlamsal çeşitliliğine ilişkin farklı yönelimlerin sorgulanmasını da içermektedir.

2. MİMARLIKTA KAVRAM VE KAVRAMSAL DÜŞÜNME

Duyumsama, imgeleme ve algılama, nesnenin bilgisine erişmede öznel bilgi kaynaklarıdır ve kavramsal düşünmeyi yönlendiren akıl yürütme araçları olarak işlev görür. Kant (2015: 101)'a göre nesnenin bilgisini olanaklı kılan koşullardan biri, sezgi ve diğeri ise kavramdır; sezgi, nesnenin görüngü olarak verilmesini sağlarken kavram, sezgiye karşılık düşen nesnenin düşünülmesini sağlar. Sezgi ve düşünceyi kontrol eden şey, bu noktada, nesne ile bağıntılı bir etkileyiş kipi ya da etkileme biçimine dayanan, duyum yoluyla nesneyle ilişkilendirilen ve deneyim yoluyla olanaklı olan görgül bilgidir. Bilişsel aktivite görgül bilgiyi işlerken görsel ve sözel imgeler kümesini anlamlandırmak üzere harekete geçer. Kavram, düşüncedeki nesne haline gelir ve zihinde asılı kalır. İç tutarlılık ve zamana karşı dayanıklılık, kavramın gücünü oluşturur (Öymen Gür, 2017: ii). Bu haliyle kavram, esasen işlenmiş bilgidir. Kavramlar, nesnelere temsil eden soyut unsurlar olup fikirleri iletebilen ve belirli bakış açıları sunabilen bir araç olarak işlev görür (Düzgün Bekdaş ve Yıldız, 2018). Çağlar (2019: 10)'a göre, özgün mimarlık söylemleri ve nesnelere tasarlamının yaratıcı bir yöntemi, kavramlara odaklanarak düşünce ve bilgi üretmekten geçmektedir. Mimarlık eğitiminde kavram üretmek, kavramlar üzerinden tasarlamak ya da kavramsallaştırma yapmak gibi çeşitli edimler de tasarım sürecini ve tasarım bilgisini okunaklı kılanın bir aracı olarak kabul edilebilir. Dahası bu, tasarım eğitiminde, doğrudan, etkinleştirilmiş bilişsel aktiviteyi imlemektedir. Bilişsel öğrenmede, bilgi işlemedeki değişiklikler, çevredeki şeyleri anlamlandırma, görsel ve duyuşsal

bilgiler sonucunda davranış gerçekleşir (Hasırcı ve Ultav, 2012). Bilişin, tasarımda bir hedefe ulaşmak amacıyla dünyada seyretmek için anlamlar ile hedefi temsil etmek için gereken kavramsal araçları ve bilgiyi sağlayan yönelimler sunduğu varsayılır (Heylighen, Cavallin ve Bianchin, 2009). Nitekim, kavramlar yaratma, bilgi biriktirme, bağlantı kurma, ayırma ve çıkarım yapma gibi edimler, zihnin bilişsel işlevleri olarak kabul edilmektedir (Arnheim 2009: 16).

Tasarım sürecini anlayabilmek için son derece cezbedici bir yönelim sunan bilişsel teoriler, algılanan bilgiyi düzenleme ve depolama yöntemlerinin önemine vurgu yaparak algı ve düşüncede dikkati, düşünceyi yönetmekten sorumlu olarak görür (Lawson 2005: 136). Aslında bu, bilginin, mimarlıkta ise tasarım bilgisinin bir tür tasnifi anlamına gelmektedir. Bu tasnifte sadece görsel imajlar değil aynı zamanda dilin tasavvur ettiği sözcükler de bilginin işlenmesine ve düşünceye yardımcı olmaktadır. Tasarımda görsel düşünme gibi sözel düşünme de kavram oluşturmaya katkı sağlar. Arnheim (2009: 260)'e göre, algısal olmayan şeyleri düşünülebilir hale getirmek için görsel-olmayan anlamlardan faydalanılabilir. Bunun anlamı, deneyim yoluyla olanaklı olan görgül bilginin, duyuların sağladığı örüntüler ekseninde düşünceye dönüştürüldüğüdür ve sözel betimlemenin, kimi zaman görsel düşünmeye baskın olabileceğidir. Elbette ifade edilmelidir ki, imgeleme, sözlü temsille kıyaslandığında, güçlü bir bilişsel temsil aracıdır (Goldschmidt, 2017: 109). Bu noktada kavram, bilişsel aktivitenin ürettiği bir tasarım bilgisi olarak kabul edilebilir. Görsel ve/veya sözel imgeler, zihinde duyumsama, imgeleme ve algılama aracılığıyla bir süzgeçten geçirilerek kullanışlı olanların tasarlama ediminde kullanılmak üzere seçildiği bir akıl yürütme işlemine tabi kılınır. Bu aşamalarda tasarımcı tarafından kullanılan eylemler önceliklendirme, yargılama ve bağlantıları işlemek olarak tariflenebilir; önceliklendirme, bilgi yığını arasından hangisinin önemli olduğuna karar vermeyi içerirken, yargılama, keşif sürecinde tanımlanan bilgiler arasından hangisinin çözümle daha ilintili olduğunu ortaya koyar ve bağlantıları işlemek ise bilgi parçaları arasındaki ilişkiyi anlamlı bir zemine oturtmak anlamına gelir (Kolko, 2010: 21-22). Mimarlık eğitiminde kavram üretimi işte bu noktada önemli bir öğrenme aracı olarak işlev görür. Kavramsal düşünme ve kavram, bilgi yığınları arasından tasarım problemini çözümleyecek ilintili bilgiler kümesini oluşturabilmeye ve bu kümedeki çözümle ilintili bilgi parçaları arasından anlamlı bir hikâyeye yaratmaya katkı sağlar.

3. KAVRAMSAL DÜŞÜNMEDE BİR TASARIM ARACI OLARAK 'AŞIK VEYSEL' VE ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ

Bu çalışmanın kavramsal düşünmeyi sağlayan ve kavramlar üretmeye yardımcı olan temel araştırma nesnesi, Aşık Veysel'dir. Halk ozanı kimliğiyle Aşık Veysel, dünyevi varlıkların şiirsel anlatımı yoluyla insan için yaşamsal bir öğretiler dizini tanımlamaktadır. Ozanın, çiçek hastalığı sebebiyle görme yetisini yitirdikten sonra babasının hediye ettiği sazı aracılığıyla gönül gözüyle gördüklerini dillendirmiş olduğu ifade edilebilir. Derin felsefi izlenimler barındıran şiirleri, doğaçlama bir şekilde gelişerek insanın yaşam dünyası için hoşgörüyü dayanan temel öğretileri tanımlar. Aşık Veysel'in düşünsel felsefesi ve aktarımları (deyiş, türkü vb.), elbette, içinde bulunduğu koşullar ve muzdarip olduğu rahatsızlıklarla da ilişkilendirilebilir. Öyle ki, yetiştiği geleneksel kırsal yaşamın koşullarına uygun olarak insanın doğa ile aracısız ilişkilerine vurgu yapmış ve vatan sevgisi, toprak sevgisi, çalışmak, birlik ve beraberlik, dürüstlük, ölüm, sevgi gibi konuları şiirlerinde ana tema olarak işlemiştir (Topakkaya, 2013: 91). Aşık Veysel, halk şiiri geleneği içinde aşk, doğa, tasavvufi inançlar ve toplumsal gerçekleri işleyerek insanın yapısını toprak, su, güneş ve havaya bağlamıştır (Turhan ve Kova, 2012). Ancak ozan, en çok,

toprağa bel bağlamış, ona öykünmüş ve topraktan ilham almıştır. Ölümün, yeniden doğumun, kök salmanın, değişim ve dönüşümün mitolojik mekânı olan toprak, Aşık Veysel için, insanın düşünce, söylem ve eyleme dayalı faaliyetlerinin barınağı anlamına gelmektedir (Şenocak, 2017: 507). Aşık Veysel için toprak sadık bir yarıdır, bolluk, bereket ve yaşam döngüsünün kaynağıdır ve ayrıca, ekip biçilerek kazanç sağlanacak bir mekansallıktır. Aşık Veysel, şiirlerinin içine doğduğu koşulları açıklarken de yine tabiat döngüsünden örnekler vererek yol almaktadır. 1969 yılında TRT (Türkiye Radyo Televizyon Kurumu)'nin Aşık Veysel ile gerçekleştirdiği röportajda sunucu, Veysel'e şiirlerinde tasavvufi düşüncenin ağır basmasının sebebini sorduğunda Veysel'in verdiği cevap, ozanın tüm hayat felsefesini ve şiirlerini açıklar gibidir:

“Efendim benim görüşlerim şöyle. Misal olarak anlatayım. Bir meyve çiçek açtığı zaman çiçek dökülür, çağa ismi verirler o meyveye. Nihayette zaman gelir meyve tam kemalini bulur, ondan sonra kokusu, lezzeti tamamen yerine gelir, bunun hangi meyve olduğunu herkes bilir. Bu yaşta böyle oluyor galiba” (TRT Arşiv, 1969).

Halk ozanı bu ifadesiyle, tabiatın, doğanın kendisi için ne denli içsel bir ilham kaynağı olduğunu, düşüncesine rehberlik eden değerleri ve yaşının olgunluğunu açığa vurmaktadır. Ozan, tümüyle, anlamlarla yüklü bir kavramsal düşünce peşindedir ve elbette, içinden geldiği kırsal yaşam kültüründen esinlendiğini de göz ardı etmemek gerekmektedir. Bu, tümüyle, metaforik bir anlatım dilinin baskınlığına işaret etmektedir ve Aşık Veysel'in hem kendisinin hem de şiirlerinin verimli bir kavramsal düşünmeye davet ettiği açıktır. Tasavvuf düşüncesinden başlayarak doğanın tüm güzellikleri, toprağın, arıların, ovaların, rüzgarların ve suların tınısı Aşık Veysel'in söz dağarcığından nasibini alır. Öyle ki, TRT arşivlerinden çıkan röportajın bir başka çarpıcı noktası da sunucu Erdoğan Alkan'ın ozana yönelttiği şu soru ve cevabıdır:

“E.A.: hep kendi kendime düşünmüşümdür, Aşık 7 yaşında gözlerini kaybettiğine göre renkleri acaba nasıl canlandırır? Mesela sarı deyince, siyah deyince, kırmızı deyince bizim anladığımız bir sarıyı, kırmızıyı, siyahı mı düşünür yoksa ozanın kendi dünyasında, tamamen kendisinin yarattığı renkler mi vardır?”

Aşık Veysel: tabi, gözlerim açık olduğu zamanlarda kömürü görmüştüm, siyah diye onu tanıyorum. Fakat o gördüğüm gibi değil, şimdi kafamda canlanan o siyahın bir insanların terbiyesiyle bir parlaklık meydana getirmiş, ama siyah aslında, ama onda bir siyah gibi parlayan ışık gibi bir şey var. Kırmızıya gelince, kırmızı da babam rahmetli, bir kafa kâğıdı diye birisini getirdi, okutuyordu, kırmızıyı o kâğıdın üzerinde gördüm. O rengi de yani kan rengine benzetiyorum” (TRT Arşiv, 1969).

Bu soru ve cevaptan anlaşılan o ki, Aşık Veysel için renklerde ışık vardır. Eşyalar ve insanların kendi dünyasındaki şekilleri hakkındaki düşüncesi ise daha çarpıcıdır. Aşık Veysel, “insanların hepsi bir renkte, bir ölçüde değil ki ona göre bir karara varayım. Onun için varamıyorum” (TRT Arşiv, 1969) ifadesiyle, insanların çeşitliliğini vurgulamaktadır. Bunun anlamı, Aşık Veysel'in renklerin içinde gördüğü parlaklıkla beraber insanı ve/veya eşyaları cisim olarak değil ruhani bir varlık olarak kavramayı tercih ettiğidir. Son derece kavramlarla yüklü kişiliği ve şiirleri, böylece, Aşık Veysel'i bir tasarım kaynağı olarak düşünölmeye yöneltmiştir. Başka bir deyişle, Aşık Veysel'in yaşam dünyası ve şiirleri, tasarım eğitiminde kavramsal düşünmeye katkı sağlayan bir tasarım aracı olarak işlevlendirilmiştir. Zira, nesnenin bilgisine erişmede öznel bilgi kaynakları olan duyumsama, imgeleme ve algılamayı etkinleştirmek, bilişsel yeteneği geliştirmek üzere sezgi ve kavramın düşünceye getirilmesini

sağlamaktadır. Deneyim yoluyla olanaklı olan görgül bilgi ve nesneyle bağıntılı etkileme biçimleri de akıl yürütmenin önceliklendirme, yargılama ve bağlantıları işlemek gibi araçlarını etkinleştirmektedir. Bu amaçla, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Mimarlık Bölümü 2019-2020 eğitim yılında, Aşık Veysel için bir mezar tasarımı yapılması ve bunun kavramsal düşünme yöntemleriyle gerçekleştirilmesine odaklanan bir eskiz sınavı uygulanmıştır. Hemen belirtilmelidir ki, 45 kişiden oluşan çalışma grubu, dördüncü sınıf mimarlık öğrencilerinden oluşmaktadır ve çalışma, 2 haftalık bir eskiz sınavı olarak kurgulanmıştır. Elbette, temel konu mezar tasarımı olunca Aşık Veysel'in vasiyetinden de bahsetmek gerekmektedir. TRT arşivinden çıkan röportaja göre, Aşık Veysel son yıllarda geçirdiği rahatsızlıklar sebebiyle mezarıyla da ilgili vasiyet bırakmıştır. Mezarının üzerinde herhangi bir taş istemeyen ozanın mezarıyla ilgili vasiyeti şöyledir:

“Şimdi eğer gözlerim olsa idi ben toprağı göremeyecektim, toprağın özelliklerini bilmeyecektim, çığneyip geçecektim toprağı. Şimdi taş koymayın dediğimin sebebi şu: ben öldükten sonra üzerimde otlar bitsin, çiçekler açsın, taş kapatır, çimento kapatır, hiç kimse istifade edemez. Yalnız benim toprağım da milletime hizmet etsin, oradaki biten otlardan koyun yesin, et olsun; kuzu yesin, süt olsun; arı götürsün, bal olsun. Ben orda taşın altında yatmakla bir istifadem yok, düşüncem bu, bunun için üstümü kapatmayın diye her an rica ediyorum” (TRT Arşiv, 1969).

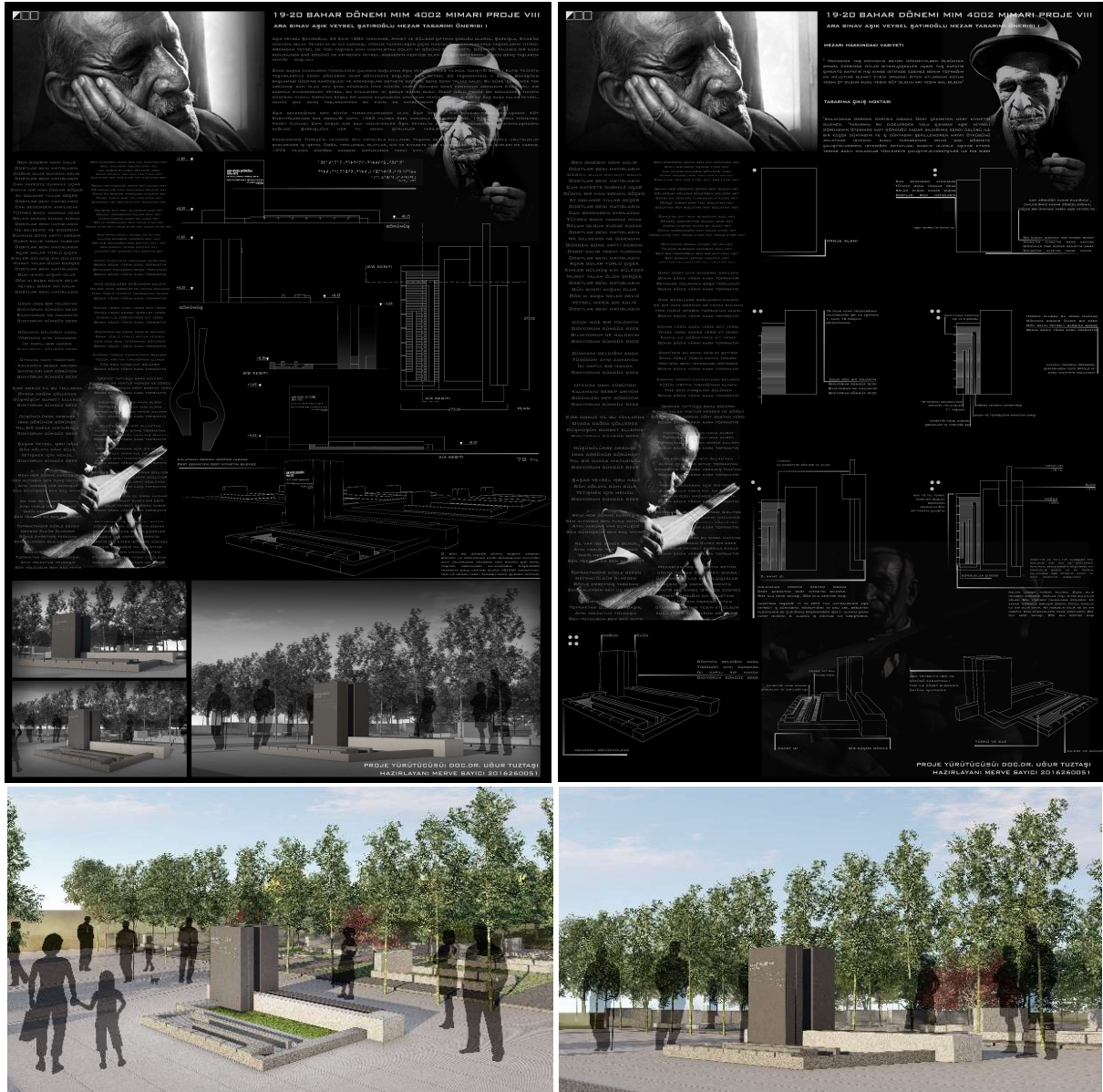
Aşık Veysel için bir mezar tasarımına odaklanan bu eskiz sınavında, elbette, ozanın mezarıyla ilgili vasiyeti, tıpkı yaşam dünyası ve şiirleri gibi kavramsal ipuçlarıyla yüklüdür ve kaçınılmaz bir tasarım bilgisi olarak durmaktadır. Bu çalışmada da Aşık Veysel'in kendisi, yaşam dünyası ve şiirlerinden türeyen bir kavramsal düşünme biçimi etüt edilmiştir. Ozandan esinlenme, kimi zaman vasiyeti kimi zaman şiirleri kimi zaman da ozanın kimliğiyle bütünleşmiş imajlar yoluyla gerçekleşmiştir. Antoniadès (1992: 104) tarafından belirtildiği gibi, metinlerden anlamlar üretmek “statik düz anlamlı yorumlama” ve “dinamik yorumlama” aracılığıyla gerçekleşebilir. Bu, aslında bir tür metinsel çözümlemeyi içermektedir ve yazılı metinler aracılığıyla, kavramsal düşünmeye yönelmek ve sonuçta da katı anlamıyla bir mimari ürün değil fakat daha çok, ozanın tarif ettiği şekliyle bir mekansallık tanımlamak anlamına gelmektedir.

Bu çalışmada da Aşık Veysel, kimliği, şiirleri, vasiyeti ve yaşam dünyası açısından irdelenerek görsel ve sözel imajlar aracılığıyla vasiyetine uygun bir mezar tasarımı için mimarlık eğitiminde kavramsal düşünmenin temel tasarım aracı haline getirilmiştir. Eskiz sınav problemi, ‘Aşık Veysel için mezar tasarlamak’ anafikriyle verilmiş olup bu tema, ozanın imgesi açısından kendiliğinden kavramsal düşünmeyi içinde barındırmaktadır. Dolayısıyla, Aşık Veysel, vasiyeti ve yaşam dünyasının tasarım bilgisi olarak kullanılması, eskiz uygulamasının temel yürütülme biçimi haline gelmiştir. Bu bağlamda da bu metinde üretilen mezar çalışmaları, biçimsel içerikleri, konuya yaklaşım tarzlarındaki benzerlik, tasarım-ürün ilişkisi içindeki kavram üretme becerileri, anlatım ve sunum tekniklerindeki bütünlük, tasarım düzeyinin gelişme süreci ve sonuçlandırma gibi parametreler doğrultusunda elenmiş ve 8 öğrencinin tasarımı bulgularıyla tartışılmıştır.

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

Öğrenci 1 (Merve Sayıcı), Aşık Veysel'in vasiyetini dikkate alsa da mezar tasarımında temel kavramsal düşünme öğeleri olarak ozanın yaşam döngüsünü, iç dünyasını ve şiirlerini önceleyen, metinler hakkında yorumlama gerçekleştiren ve tüm bunlar arasında bağlantılar kümesi kuran bir tasarım yaklaşımı sergilemiştir. Örneğin, proje alanı olarak saptanan ozanın

mezarına ait sınırlar yeniden çerçevelenerek birbirine bitişik iki ayrı dikdörtgen kütle oluşturulmuştur. Bunlardan ilki, ozanın hayat izi, diğeri de iç dünyası olarak biçimlendirilmiştir. Öğrenci 1 için “Bir küçük dünyam var içimde benim/Mihnetim ziyetim bana kafidir/Görenler dar görür genişir bana/Sohbetim üfetim bana kâfidir” (Kaya, 2020) dizeleri, Aşık Veysel’in kâfi gördüğü kadar bildiğimiz ve dinlediğimiz kadar görebildiğimiz küçük dünyasını işaretlemektedir. Tasarım, ozanın 78 yıllık hayat yolculuğu, özel hayatı, sanatında ilerleyişi ve ardında bıraktığı tüm dizeleri temsil eden yatay bir çizgisel bölümlenmeyle başlamış ve mezar, bu yatay çizgileri dik açılı olacak şekilde kesen aralıklı ve çeşitli boyutlardaki boşluklar ile tamamlanmıştır. Her bir boşluk, görme yetisini kaybetmesi, sazın ve türkülerin hayatına girişi gibi ozanın yaşam döngüsündeki önemli anları temsil etmektedir. “Her kim olursa bu sırma mazhar/Dünyaya bırakır ölmez bir eser/Gün gelir Veysel’i bağrına basar/Benim sadık yârim kara topraktır” (Kaya, 2020) dizelerindeki üstü örtülü ve duru anlatım, ozanın hayat izini anlatan ilk dikdörtgen kütlelerin tasarımındaki yalınlığı vurgulamak üzere kullanılmıştır (Şekil 1).

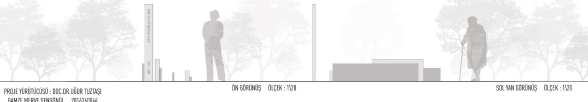
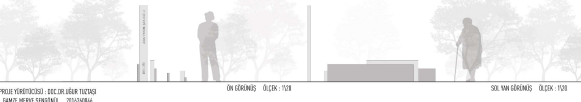
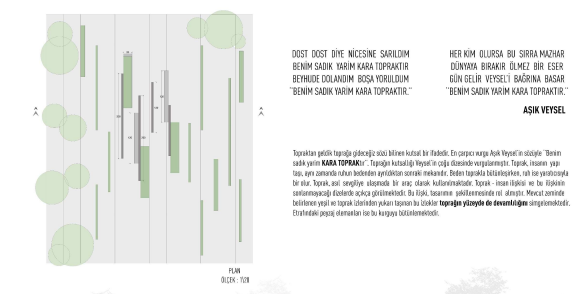
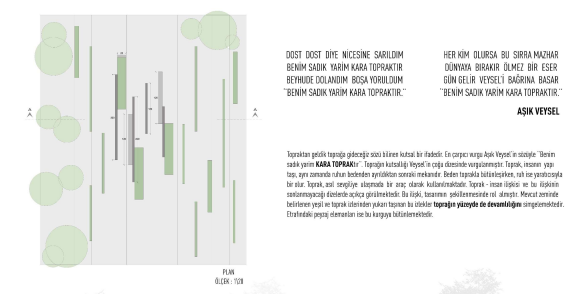
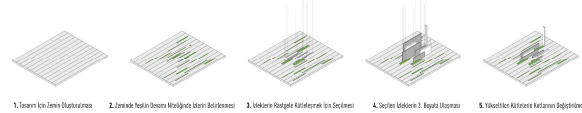
Şekil 1. Öğrenci 1 tarafından tasarlanan Aşık Veysel için mezar önerisi (Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, 2020).

Böylece Öğrenci 1 için tasarımda kavramlarla düşünme, birincil olarak Aşık Veysel'in yaşam döngüsü üzerinden geliştirilmiştir. Metinsel yorumlama ve tasarım arasında bir bağlantılandırmanın kurulması, ozanın şiirlerinden seçilen ve ayıklanan ifadelerin üstü örtük yorumlaması aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Öyle ki, mezar tasarımında ozanın iç dünyasını temsil etmeyi amaçlayan ikinci dikdörtgen kısım, zemin yüzeyinden ilk dikdörtgen kısma göre daha fazla yükseltilmiş olup bu alan, düşey yönde anıtsallaşan bir elemanla tamamlanmıştır. Okunaklı bir bölümlenmeye sahip olan ve birbirinden ayrı olarak konumlanan iki monolitik kütle, burada, hem doğum ve ölüm arasındaki süreci hem de ozanın bahsettiği iki kapılı hanı ifade etmektedir. "Dünya'ya geldiğim anda/Yürüdüm aynı zamanda/İki kapılı bir handa/Gidiyorum gündüz gece" (Kaya, 2020) dizeleri, monolitik kütlelerin ayrı şekilde tasarlanmasına rehberlik etmiştir.

Öğrenci 2 (Gamze Merve Şengönül), kavramsal düşünmede bir araç olarak, doğrudan, ozanın "benim sadık yârim kara topraktır" (Kaya, 2020) dizesinden yola çıkmıştır. Aşık Veysel'in toprakla olan bağı üzerinden hareket eden Öğrenci 2, tasarımda toprak aracılığıyla yaşam döngüsünü temsil eden bir yaklaşım sergilemiştir. Gerçekten de ozan için toprağın sadık bir yar olması, son derece metaforik bir anlatım dilini işaretler. Öyle ki, Aşık Veysel "benim sadık yârim kara topraktır" (Kaya, 2020) dizesiyle öze dönüşe gönderme yaparak insanoğlunun toprakla başlayıp sonlanacak olan yolculuğunu hatırlatmaktadır (Şenocak, 2017: 509). Öğrenci 2 için de 'topraktan gelip toprağa gitme' anlayışı, Aşık Veysel'in bu dizesinde en çarpıcı şekilde vurgulanmaktadır. Böylece Öğrenci 2, toprak ve insan arasındaki ilişkiye vurgu yapmak üzere toprağın kutsallığını bir tasarım bilgisi olarak kavramsallaştırmıştır. Bu amaçla, Öğrenci 2 yeni tasarımda mezar için mevcut çevreden güçlü şekilde ayrılmayan bir altlık tasarlamıştır. Toprak yüzeyinden hafifçe yükselerek oluşturulan taş zemin, aralıklı olarak konumlanan çeşitli boyutlardaki boşluklarla bir ritme kavuşturulmuştur. Taş zemin üzerine açılan bu boşluklu yüzeyler, toprakla kurulan bağlantının somutlaşmış bir temsil biçimi olarak tasarlanmıştır. Sonuçta zemin yüzeyinden kopmayan, toprakla bir süreklilik halini ortaya koyan ve sadece malzeme olarak kısmi değişime uğrayan bir mezar önerisi geliştirilmiştir. Tasarımdaki yalın ve duru ölçek, kısmi yükseltilerle devam etmiş ve mezar alanını vurgulamak üzere düşey yönde güçlü bir görsel vurgu sağlayan bir elemanla tamamlanmıştır (Şekil 2).

2019-2020 BAHAR DÖNEMİ ESKİZ SORUSU AŞIK VEYSEL MEZARI PROJESİ

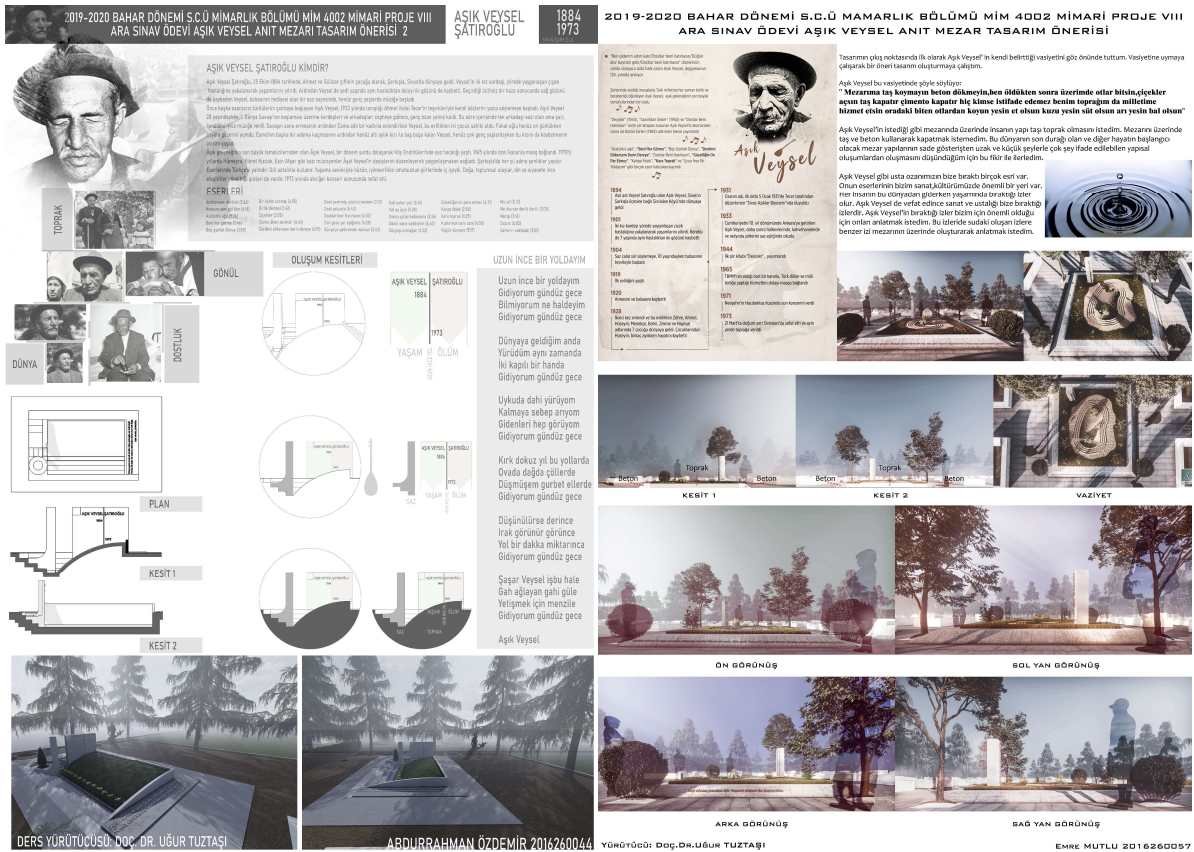
2019-2020 BAHAR DÖNEMİ ESKİZ SORUSU AŞIK VEYSEL MEZARI PROJESİ

Şekil 2. Öğrenci 2 tarafından tasarlanan Aşık Veysel için mezar önerisi (Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, 2020).

Öğrenci 3 (Abdurrahman Özdemir), yaşam ve ölümün topraktan geldiği ve bu ikisi arasındaki sürecin ince bir yol olarak kavrandığı bir mezar önerisi geliştirmiştir. "Uzun ince bir yoldayım/Gidiyorum gündüz gece/Bilmiyorum ne haldeyim/Gidiyorum gündüz gece" (Kaya, 2020) dizesi Öğrenci 3 için tasarımda kavramsal düşünmenin ana nesnesi haline getirilmiştir. Ayrıca ozanın yanından ayırmadığı sazı da mezar tasarımında hatırlatıcı bir metaforik öğe olarak kullanılmıştır. Saz, elbette, Aşık Veysel için hem kendisiyle özdeşleşmesi hem de derdini anlatabileceği bir araç olması açısından önemli bir metafordur. "Ben giderim sazım sen kal dünyada/Gizli sırlarımı aşikâr etme/Lal olsun dillerin söyleme yâdâ/Garip bülbül gibi ah ü zar etme" (Kaya, 2020) dizeleri, ozan için sazın dertleşilecek bir sırdaş olduğunu ortaya koymaktadır (Mustan Dönmez ve Karaburun, 2013). Bu özelliğiyle saz, Öğrenci 3 için mezar önerisinde kullanılacak bir tasarım bilgisi olarak değerlendirilmiştir. Böylece mezar önerisinde saz, mezar alanına bitişik olarak konumlanan ve düşey yönde yükselerek diğer elemanlardan ayrıışan bir motif şeklinde tasarıma eklenmiştir. Mezar taşını meydana getiren kütlelerin ince bir çizgiyle bölünmesi ise yaşam ve ölüm süreci arasındaki uzun ince yolu temsil eden bir biçimlenmedir. Mezar tasarımında geriye kalan mezar alanı ise, sınırları tanımlı hale getirilmiş ve mezarın üzeri yeşil ve su ögesi gibi peyzaj elemanlarıyla tamamlanmıştır. Bunda, Öğrenci 3'ün Aşık Veysel'in vasiyetinden esinlendiğini de söylemek mümkündür. Öyle ki, ozanın mezarıyla ilgili "yalnız benim toprağım da milletime hizmet etsin, oradaki biten otlardan koyun yesin, et olsun; kuzu yesin, süt olsun; arı götürsün, bal olsun" (TRT Arşiv, 1969) sözlerinin kısmi de olsa tasarıma dahil edildiği anlaşılmaktadır. Mezar alanını kuşatan malzemenin baskınlığına rağmen mezar üzerine peyzaj öğelerinin yerleştirilmesi ve su ögesinin uygun bir alana iliştilmesi, Öğrenci 3'ün ozanın vasiyetini de dikkate aldığını göstermektedir (Şekil 3).

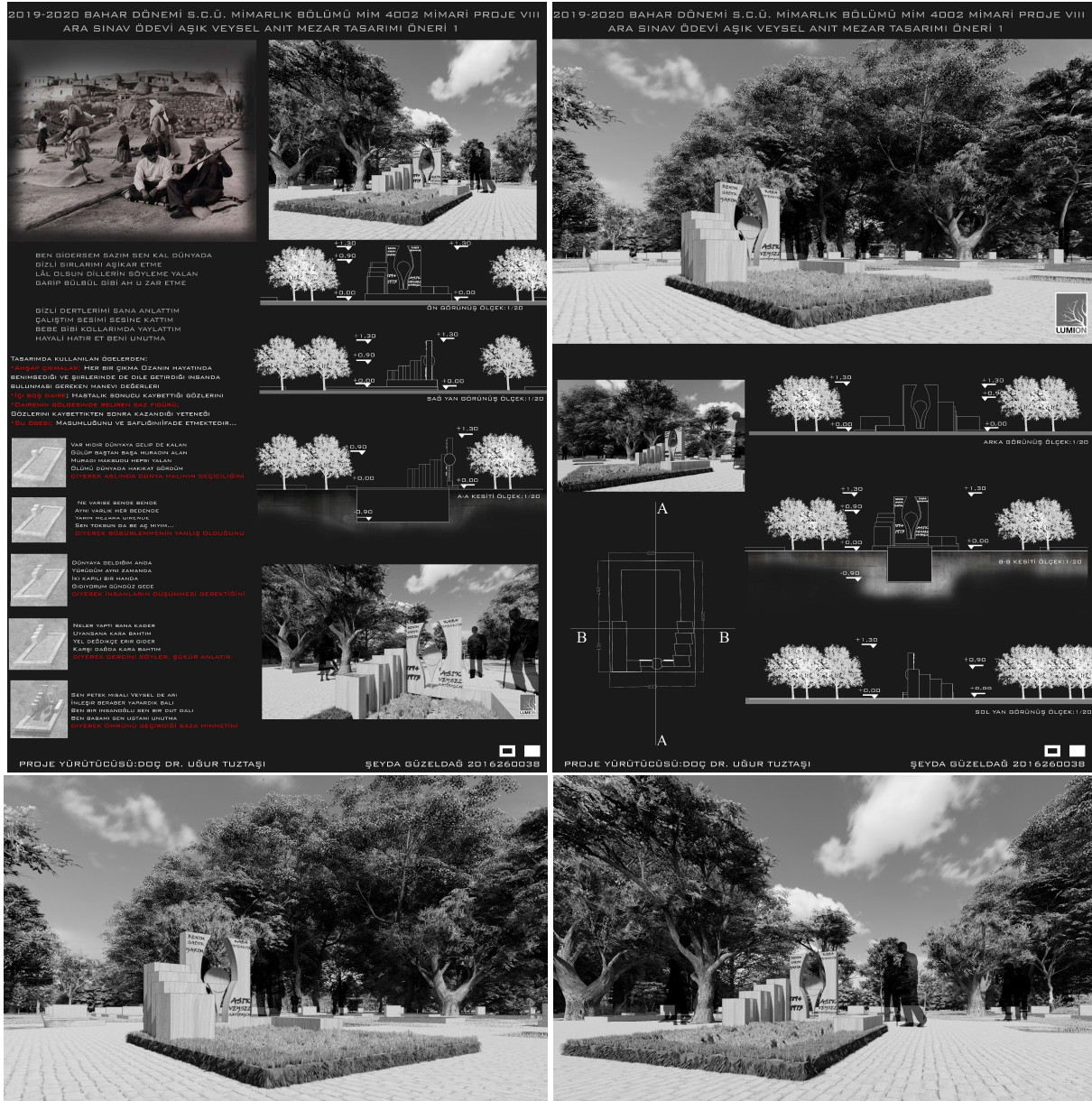
Öğrenci 4 (Emre Mutlu) ise, ozanın vasiyetini tasarımda çıkış noktası olarak ele almış ve doğrudan herhangi bir kavramsal yaklaşım geliştirmek yerine kendi bilişsel aktivitesinde tasarım bilgisini üretmenin dolaylı bir yöntemini keşfetmiştir. Öğrenci 4'e göre Aşık Veysel'in yaşamı ve eserleriyle bıraktığı izler, su damlalarına benzer izler bıraktığından kavramsal düşünceye eşlik eden motif, ozanın kendisi üzerinden değil, su damlaları üzerinden gerçekleşmiştir. Vasiyetine uygun olarak şekillenen mezar önerisinde, sadece mezar alanı zeminden hafifçe yükseltilen bir malzemeyle çerçevelenmiş ve geriye kalan alanın toprak yüzeyi açıkta bırakılarak çeşitli peyzaj öğeleriyle sarmalanmıştır. Bu açık yeşil alanın orta hattı, su damlalarının oluşturduğu izlere benzer şekilde biçimlendirilmiş ve salt toprak yüzey olarak bırakılmıştır (Şekil 3).

Şekil 3. Öğrenci 3 ve Öğrenci 4 tarafından tasarlanan Aşık Veysel için mezar önerisi (Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, 2020).

Öğrenci 5 (Şeyda Güzeldağ), birincil olarak Aşık Veysel'in vasiyetini gözetmiş ve bunu, malzeme kullanımı açısından değerlendirmiştir. "Ben öldükten sonra üzerimde otlar bitsin, çiçekler açsın, taş kapatır, çimento kapatır, hiç kimse istifade edemez" (TRT Arşiv, 1969) sözlerine uygun olarak mezar önerisinde ahşap, toprak gibi doğal malzemeler ile su ve yeşil gibi doğal peyzaj elemanları kullanılmıştır. Mezar alanı, zemin yüzeyinden hafifçe yükseltilmiş doğal bir yeşil örtü ile çerçevelenmiş ve alanın üzerine çeşitli imgeler yerleştirilmiştir. Bunlardan ilki, ritmik bir şekilde düşey yönde yükselen dört adet ahşap küttedir. Öğrenci 5 için her bir ahşap kütle, ozanın yaşam dünyasında öne çıkan ve dizelerinde dile getirdiği değerleri temsil etmektedir. Örneğin, en önde bulunan ilk ahşap kütle dünya malının geçiciliğini işaretleyen "var mıdır dünyaya gelip de kalan/Gülüp baştan başa muradın alan/Muradı maksudu hepsi yalan/Ölümü dünyada hakikat gördüm" (Kaya, 2020) dizelerine atıfta bulunmaktadır; ikincisi, "Ne var ise sende bende/Aynı varlık her bedende/Yarın mezarı girende/Sen toksun da ben aç mıyım" (Kaya, 2020) dizelerinin ima ettiği kibir mevhumunun anlamsızlığını temsil etmektedir;

üçüncü ahşap kütle, “Dünyaya geldiğim anda/Yürüdüm aynı zamanda/İki kapılı bir handa/Gidiyorum gündüz gece” (Kaya, 2020) dizeleriyle insanların yaşam döngüsü hakkında düşünmesi gerektiğini anlatmaktadır; sonuncusu ise, “Neler yaptı bana kader/Uyansana kara bahtım/Yel değdikçe erir gider/Karşı dağda kara bahtım” (Kaya, 2020) dizeleriyle derdini söylediği ve şükürünü ifade ettiği bir kütle olarak yorumlanmıştır. Öğrenci 5, doğal malzemeler ve en az müdahale ile oluşturulmuş doğal bir yüzey olarak bırakmak istediği mezar alanına son olarak bir saz motifi de yerleştirmiştir. Bu motif, ozanın “Sen petek misali Veysel de arı/İNleşir beraber yapardık balı/Ben bir insanoğlu sen bir dut dalı/Ben babamı sen ustanı unutma” (Kaya, 2020) dizelerinde ifade edilen sazla birlikte geçen ömrünü ve saza duyduğu minnetini temsil etmektedir. Ayrıca saz motifinin yerleştirildiği dairesel alan, erken yaşta kaybettiği gözlerini ifade etmekte olup bu, sazın, gözlerinin yerine geçtiği anlamına da gelmektedir. Elbette tasarım açısından yaklaşıldığında bu mezar önerisine yerleştirilen saz motifi, soyut bir tasavvur olarak değil aksine biçimsel olarak saz ile son derece yakın benzerlik taşıyan bir dilin göstergesi halindedir (Şekil 4).

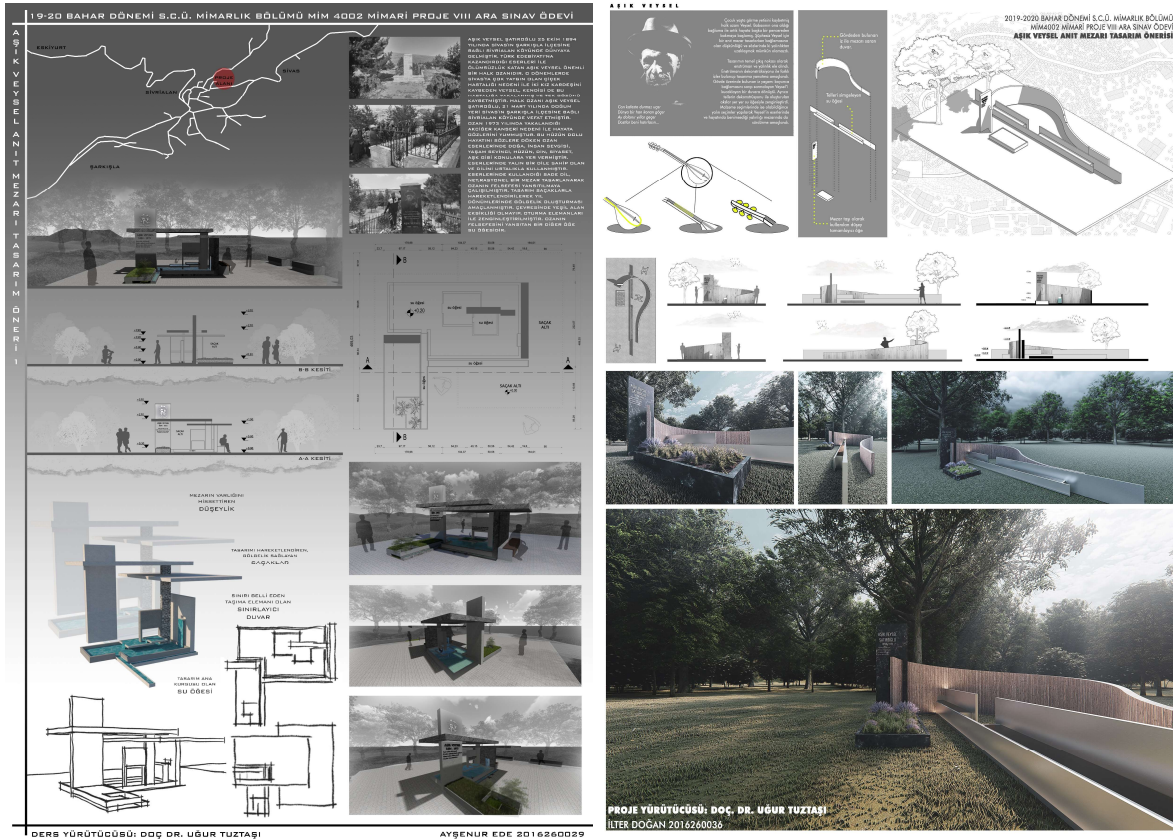

Şekil 4. Öğrenci 5 tarafından tasarlanan Aşık Veysel için mezar önerisi (Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, 2020).

Yukarıda verilen örnekler, kavramsal tasarlama araçları ve Aşık Veysel'e ilişkin bağlamsal kurgu açısından mütevazı bir ölçek tanımlamaktadır. Ancak eskiz çalışmasından elde edilen sonuçlar, tümüyle, uygun ölçekli tasarım önerilerinden oluşmamaktadır. Bazı mezar önerileri, son derece anıtsal ölçeğe yaklaşan ve iri kütlelerden oluşan bir tasarım örüntüsü sergilemektedir. Aynı kavramsal düşünme yaklaşımının kullanıldığı bu tasarımların tanımladığı iri ölçek, bağlamsal ilişkilerin ve yer kurgusunun yeterince içselleştirilmemesinden kaynaklanmaktadır. Değerleme kriterleri açısından düşünüldüğünde elbette bu çalışmaları başarısız olarak değerlendirmek uygun değildir, aksine, eskiz çalışmasından çıkan bu sonuçlar, öğrenciler arasında kavramsal düşünme yatkınlığının ve bilişsel performans sürecinin farklı etkinlik düzeylerine sahip olduğunu göstermektedir.

Öğrenci 6 (Ayşenur Ede), mezar alanını bir su ögesi aracılığıyla kurgulamayı öncelemiştir. Buna uygun olarak da tasarım, yatay ve düşey yönde gelişen sınırlayıcı ve tanımlayıcı elemanlarla geliştirilmiştir. Yalın ve rasyonel bir anlatım dilini tercih eden Öğrenci 6, Aşık Veysel'in felsefesini ifade etmeye çabalamış ve mezar önerisinde geliştirdiği tanımlanmış alanlar aracılığıyla, ozanın vasiyetine uygun şekilde toprağın herkese hizmet ettiği bir biçimsel kurgu gerçekleştirmiştir (Şekil 5).

Öğrenci 7 (İlter Doğan) ise, doğrudan, hatırlatıcı metaforik öge olarak saz motifini kullanmıştır. Öğrenci 7, kavramsal düşünme araçları yerine esasen soyutlamaya dayanan bir tasarım süreci geçirmiştir. Saz motifinin soyutlanmasıyla elde edilen biçimsel elemanlar, Aşık Veysel'in vasiyetine uygun bir şekilde doğal peyzaj örüntüsü içerisine yerleştirilmiş olsa da mezar önerisi, irileşmiş kütleleri ile yer kurgusu ve bağlamsal ölçeği aşan bir ilişkiler bütünü sunmaktadır (Şekil 5).

Şekil 5. Öğrenci 6 ve Öğrenci 7 tarafından tasarlanan Aşık Veysel için mezar önerisi (Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, 2020).

Öğrenci 8 (Tolgahan Demirkol), genel olarak ozanın hayat felsefesi üzerinden yola çıkmıştır. Yani kavramsal düşünme yerine tasarımın çıkış noktası olarak belirlenecek bir istasyon belirlemeyi tercih etmiştir. Ozanın sazi, dizeleri ve yaşam öyküsü elbette önemsenmiş ve bunlar, tasarlama edimine dahil edilmesi gereken zorunlu bir bilgi olarak aktarılmamış aksine bu değerler, hatırlatıcı imaj olarak biçimsel öğelerin üzerine işlenmiştir. Öyle ki, tasarımın yüksek bir platform üzerinde biçimlenmiş olması da Aşık Veysel'e verilen bir değer olarak tariflenmiştir. Mezar önerisi, genel itibariyle, irileşmiş ölçek ve yer kurgusunu zedeleyen baskın biçimsel elemanlarla tamamlanmıştır (Şekil 6).

2019-2020 BAHAR DÖNEMİ S.C.Ü MİMARLIK BÖLÜMÜ MIM4002 MİMARİ PROJE VIII
ARA SINAV ÖDEVI AŞIK VEYSSEL ANIT MEZARI TASARIM ÖNERİSİ 2

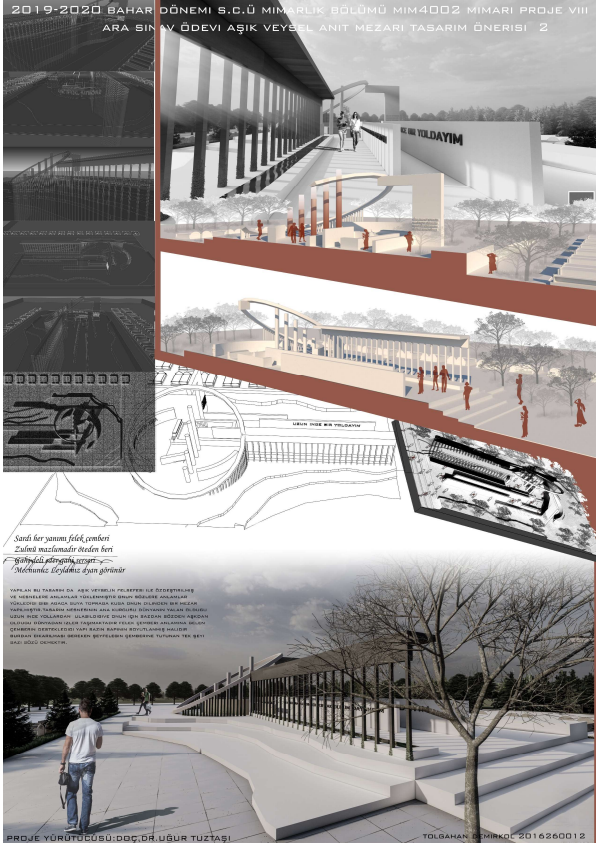
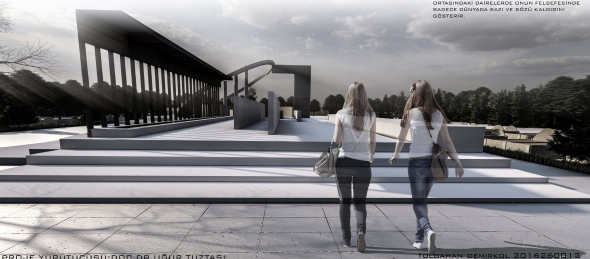
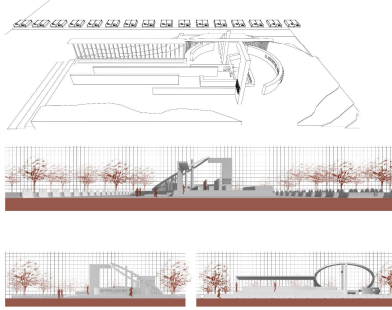
AŞIK VEYSSEL ŞATIROĞLU

AŞIK VEYSSEL KİMDİR?
VEYSSEL, ŞATIROĞLU VEYA LAKABıyla AŞIK VEYSSEL, 25 EKİM 1894 ŞARQIQLA, SİVAS DOĞUMLU. ÖLÜM TARİHİ 1968, 21 MART 1972 ŞARQIQLA, SİVAS. TÜRK HALK DİZAN AŞIK VEYSSEL, AVŞAK BOYUNLU ŞARQIQLI MEHARIP ÖLÜBÜ İÇİN BU SÖYFEDİ KLİŞİTİ.

AŞIK VEYSSEL ŞATIROĞLU 1894 YILINDA SİVAS'IN ŞARQIQLA İLÇESİNDE BAĞLI ŞİVRİMLAN KÖYÜNDE DOĞDU. ANNESİ GÜLZAR, BABASI KARACA LAKAPLI ANİT ADINDA BİR ÇİFTÇİDİR. VEYSSELİN İKİ KIZ KARDEŞİ ÇİÇEK HAYATLILIĞA YAKALANMAK İZANLARI İYİDİR. ANNESİNİN VEYSSEL DE 7 YAŞINDA AYNA HAYATLILIKTA İKİ GÖZÜN KAYBETTİ. KENDİ ANLATIMINA GÖRE "ÇİÇEK YATMADAN ENCEL ANAK GÖZEL BİR ENYARI DİKİTİTİ. ÖZÜ DİYEREK BENİ ÇOK BEZİN HÜSÜNDE KADINA SÖZETEMEK İZETİTİTİ. BENİ BEZİNİ İZ İZİN ÇANIRLI BİR SÖZÜDÜ. İYİ DÖNEMEN AYANIN KAVİ VE DÖZÜTÜN. BİR ZAMAN KALKANADIN. DİĞERİ YAKALANMİTİM... ÇİÇEK ZİR İZELDİ. BİL. SÖZÜNER ÇİÇEK İYİTİ ÇİTİ. SAK SÖZÜNE DE, İZİN ZORUNUN OLANAK. FERDE İZİN. İZ İZİN İZİNDÖZÜN DÖZİTA İZANNA İZANINAK."

SU GENİZ DEZİVEYER
SİĞİRMİZİN GÖZÜZ.
ŞEMDİ BİR ÖZÜBÖZÜ KURUMDU KALDU.

Şekil 6. Öğrenci 8 tarafından tasarlanan Aşık Veysel için mezar önerisi (Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, 2020).

Genel bir değerlendirmeye ele alındığında, Öğrenci 1, bilişsel etkinlik sürecinde Aşık Veysel'in hayat öyküsünü ve iç dünyasını önceleyerek, bu döngüdeki kırılma noktalarını ayıklamıştır. Öğrenci 1, zihinsel işlem sonucunda ortaya çıkan bilgi kümesini ve ozanın dizelerinden çıkarsadığı üstü örtük ve duru anlatım biçimini kavramsallaştırarak tasarım bilgisi haline getirmiştir. Bu, tasarımda yatay ve düşey yönde konumlanan çizgisel temsil biçimleriyle ortaya çıkmıştır. Ancak belirtilmelidir ki, Öğrenci 1 tarafından gerçekleştirilen tasarımda, ozanın vasiyetini göz ardı eden ve mütevazılığın sınırlarını aşan bir anıtsal ölçek bulunmaktadır. Öğrenci 2 ise doğrudan ozanın bir dizesinden yola çıkarak tasarımında dinamik bir yorumlama gerçekleştirmiştir. Toprak, tasarımda kavramsal düşünme için temel bilgi olarak kullanılmış ve mezar önerisi, toprak ve insan arasındaki kesintisiz ilişkinin temsil edildiği hatırlatıcı boşluklarla oluşturulmuştur. Zemin yüzeyinden kopmadan sadece malzeme değişimiyle tasarlanan mezar alanı, mevcut çevreden ayrışmadan dengeli bir ölçek ile tanımlanmıştır. Yatay yönde açılmış boşluklarla, insanın hayat döngüsünün nerede başladığı ve nerede sona erdiği hatırlatılırken yeni öneride Öğrenci 2'nin bilişsel aktivitesi tümüyle toprak motifi üzerinden gerçekleşmiştir. Öğrenci 3, iki temel kavramsal düşünme yöntemi kullanmıştır. Bunlardan ilki, son derece

metaforik anlamlarla yüklü saz motifi olup diğeri, ozanın dizelerinden alıntılanan uzun-ince yol metaforudur. Ayrıca tasarıma eşlik eden bir başka öge de ozanın vasiyetidir. Bu üç araç, Öğrenci 3 için tasarımda kavramsal düşünmenin yöntemlerini belirlemiştir. Mezar alanı, sınırları belirgin şekilde çerçevelemiş, ozanın baş ucunda yer alan mezar taşı, uzun-ince bir çizgi ile karakterize edilmiş, düşey yönde yükselen bir başka monolitik kütle aracılığıyla saz motifi temsil edilmiş, yeşil ve su öğeleri eklenerek ozanın vasiyetine uygun bir mezar önerisi geliştirilmeye çalışılmıştır. Öğrenci 4, kavramsal düşünme araçları yerine tümüyle ozanın vasiyetine uygun bir mezar önerisi geliştirmeye odaklanmıştır. Buna uygun olarak mezar alanı, zemin yüzeyinden kopmadan çerçevelemiş ve tasarım, peyzaj öğeleriyle tamamlanmıştır. Öğrenci 4, metaforik anlatım dilini, kendisine ait zihinsel etkinlik sürecinin bir çıktısı olarak kullanmış ve ozanın bir iz bıraktığı kavrayışından hareketle, su damlalarının biçimsel anlatımını tasarıma yerleştirmiştir. Öğrenci 5, kavramsal düşünmek üzere doğrudan Aşık Veysel'in dizelerinden yararlanmış ve dünya malının geçiciliği, kibir mevhumunun anlamsızlığı gibi kullandığı kavramları bu dizelerden türetmiştir. Her bir kavramsal düşünceyi ahşap kütleler aracılığıyla ifade eden Öğrenci 5, saz motifini de hatırlatıcı metaforik öge olarak ele almış ve bu motifi, ozanın sazına duyduğu minnet şeklinde yorumlamıştır. Ek olarak, ozanın vasiyetini gözeterek malzeme seçiminde bilinçli bir tercih yapmış ve en az müdahaleyle gerçekleştirmeye çalıştığı tasarımında doğal malzeme ve doğal peyzaj elemanlarını kullanmıştır. Öğrenci 6-7-8 ise kavramsal düşünme açısından diğer arkadaşlarından daha farklı bir bilişsel süreç geçirmiş ve kendilerine özgü bir tasarlama edimi ortaya koymuşlardır. Saz motifi, su ögesi gibi daha genel kavramlar üzerinden soyut düşünmeye yatkınlıklarını ortaya koymuş ancak sözel betimlemeye ilişkin herhangi bir davranışsal eğilim görülmemiştir. Bu durum, mezar önerilerinin de bağlamsal kurguyu aşan ve anıtsal ölçeğe evrilen bir irileşme süreciyle sonuçlanmıştır. Özetle, tasarım sürecinde kavramsal düşünme yöntemleri farklılaşmıştır. Sözlü betimleme, görsel imgeleme, hatırlatıcı metaforik öge, kavram üretme, metinsel çözümleme, bağlantıları işleme, soyutlama ve dinamik yorumlama, mezar tasarımlarında ortaya çıkan kavramsallaştırma yöntemleri olarak belirlemiştir (Şekil 7).

Şekil 7. Tasarımlarda kullanılan kavramsallaştırma yöntemlerine ilişkin bir anlatım (Uğur Tuztaşı, Pınar Koç, 2021).

5. SONUÇ

Kavramsal düşünmeyi tasarımı keşfetme sürecine dahil etmeyi amaçlayan bu çalışmada, Aşık Veysel bilişsel aktiviteyi tetikleyen bir uyarıcı olarak verilmiştir. Öznel bilgi kaynakları olarak kullanılan duyumsama, imgeleme ve algılama, nesnenin bilgisine erişmek amacıyla etkinleştirilmiş ve tasarım bilgisi, nesne ile bağıntılı bir etkileyiş kipi aracılığıyla üretilmiştir. Kavramsal düşünmede görsel imgeleme ve sözlü betimleme, tasarlama ediminin başlıca bilişsel aktivitesi olarak tanımlanabilir. Öyle ki, Aşık Veysel için bir anıt mezar önerisinin

beklendiği tasarım süreci, ozanın yaşam döngüsü, içinde bulunduğu geleneksel kırsal kültür, şiirleri, sazı ve vasiyeti gibi kavramsal düşünmeyi geliştirecek çoklu imgesel örüntülerle beslenmiştir. Kavramsal düşünmeyi yönlendiren önceliklendirme, yargılama ve bağlantıları işleme gibi akıl yürütme araçları, böylece, sezgi ve kavramın düşünceye getirilmesini sağlamıştır. Bu süreç, farklı bilişsel etkinlik düzeyleri ile sonuçlanmıştır. Buna göre, mezar önerisi için geliştirilen tasarımlarda ve tasarım süreçlerinde her bir öğrencinin kavramları oluşturmak amacıyla farklı yaklaşımlar benimsediği anlaşılmıştır. Öğrencilerden bir kısmı, ozanın vasiyeti ya da şiirleri gibi doğrudan sözlü betimleme unsurlarını yorumlayan bir yönelim ortaya koyarken bazı öğrenciler de sadece ozanla bütünleşmiş saz gibi hatırlatıcı metaforik öğelerden yararlanmışlardır. Bazıları da hem sözlü betimleme hem de hatırlatıcı öğeleri bir arada kullanmıştır.

Öte yandan tasarım sürecinin bu seçici mekanizması, kavramsal düşünme sürecinde bilişsel etkinlik biçimlerinin de ayrışmasına yol açmıştır. Örneğin, sözlü betimleme ve/veya görsel düşünme biçimleri, tasarım sürecini kurgulayan başlıca yaklaşım olurken bazen de salt, ozanı ve felsefesini daha genelleşici bir bağlam içerisine yerleştiren ve zihinde yaratılan Aşık Veysel imajı üzerinden tasarlanan mezar önerileri de ortaya çıkmıştır. Öyle ki, sözlü betimleme ya da görsel düşünmeye nazaran daha dolaylı bir düşünme biçimi sunan bu yaklaşımda, mezar önerileri, daha çok, soyutlama ve anıtsallaştırmayla sonuçlanmıştır. Bunun anlamı, aynı uyaran eşliğinde bilişsel etkinlik düzeyinin farklı yönde çalışabileceği ve öğrenci tarafından tasarım bilgisini edinmek için farklı kavramsal düşünme yöntemlerinin geliştirilebileceğidir; dahası, aynı koşullar altında öğrenme biçimlerinin çeşitlenebileceği de göz ardı edilmemelidir. Önemli olan aynı seviyedeki öğrenci grubu arasında farklı öğrenme biçimlerine yatkınlıkların keşfedilmesidir. Kısa bir eskiz çalışması olarak gerçekleştirilen bu çalışmada da kavramsal düşünmenin tasarım eğitimi içerisinde farklı bilişsel yönelimleri ortaya çıkardığı saptanmıştır. Her öğrencinin farklı düşünme biçimine sahip olduğu gözetildiğinde, farklı pedagojik yaklaşımların uygulanması tasarım eğitiminde öğrenme sürecinin çeşitlendirilmesi anlamına da gelmektedir. Böyle bir çalışma, tasarım eğitiminde kavramsal düşünme araçları için bir altlık olarak dururken özellikle bilişsel yeteneğin geliştirilmesi ekseninde gelecekte yapılacak başka çalışmalar için de çeşitli ipuçları barındırmaktadır.

Bilgilendirme / Teşekkür

Çalışmada kullanılan çizimler, makalede isimleri geçen Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Mimarlık Bölümü öğrencileri, Merve Sayıcı, Gamze Merve Şengönül, Abdurrahman Özdemir, Emre Mutlu, Şeyda Güzeldağ, Ayşenur Ede, İlater Doğan ve Tolgahan Demirkol'a aittir. Makalede çalışmalarını değerlendiren öğrencilerimize 'Aşık Veysel'i anlamak/tanımak ve O'nun için bir tasarım düşüncesine dalmak noktasında gösterdikleri samimi emeklerinden dolayı teşekkür ederiz.

Aksi belirtilmediği takdirde makalede kullanılan şekiller ve çizelgeler belirtilen yazarlar tarafından, belirtilen tarihte üretilmiştir.

Çıkar Çatışması Bildirimi ve Sorumluluk Bildirimi

Bu makalede araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur, olası bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Makalede belirtilen tüm görüş ve düşünceler yazarların sorumluluğundadır, bu konuda derginin sorumluluğu bulunmamaktadır.

Makalede yer alan görsellerin kullanımına dair yasal izinlerin alınması yazarların sorumluluğundadır, bu konuda derginin sorumluluğu bulunmamaktadır.

Yazar Katkı Bildirimi

Metodoloji ve metin iki yazar tarafından oluşturulmuştur.

KAYNAKLAR

Kitap

- ANTONIADES, A. C., 1992. *Poetics of architecture: theory of design*. New York: John Wiley&Sons, Inc.
- ARNHEIM, R., 2009. *Görsel düşünme*. Çev: R. ÖĞDÜL, İstanbul: Metis Yayınları.
- KANT, I., 2015. *Arın usun eleştirisi*. Çev: A. YARDIMLI, 4. Baskı. İstanbul: İdea Yayınevi.
- KAYA, D., 2020. *Aşık Veysel*. 3. Baskı. Sivas: Sivas Belediyesi Yayını.
- LAWSON, B., 2005. *How designers think the design process demystified*. 4. Baskı. London and New York: Routledge Taylor & Francis Group.

Kitapta bölüm

- ÇAĞLAR, N., 2019. Önsöz. İçinde: A. ÇELEN ÖZTÜRK, ed. *Mimarlık okullarında tasarım stüdyoları: farklı denemeler*. İstanbul: Yem Yayın. s. 6-11.
- ÖYMEN GÜR, Ş., 2017. Önsöz. İçinde: A. ÇELEN ÖZTÜRK, ed. *Yunus Emre düşünce evi habitat atölyesi 2016-2017 güz dönemi mimari tasarım stüdyosu*. Eskişehir: Osmangazi Üniversitesi Yayınları. s. i-viii.

Dergide makale

- BASHIER, F., 2014. Reflections on architectural design education: The return of rationalism in the studio. *Frontiers of Architectural Research*. (3), s. 424-430.
- DÜZGÜN BEKDAŞ, H. ve YILDIZ, S., 2018. Tasarım ve sanat arakesitinde kavramsal düşünme: enformel eğitim çalışmaları (2009-2015). *Megaron*. 13 (2), s. 324-333.
- GOLDSCHMIDT, G., 1983. Doing design, making architecture. *JAE*. 37 (1), s. 8-13.
- GOLDSCHMIDT, G., 2017. Design thinking: A method or a gateway into design cognition?. *The Journal of Design, Economics, and Innovation*. 3 (2), s. 107-112.
- HASIRCI, D. ve ULTAV Z. T., 2012. An interdisciplinary approach to the design studio: poetry as a complementary feature to the creative process. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*. (51), s. 618-634.
- HEYLIGHEN, A., CAVALLIN, H. ve BIANCHIN, M., 2009. Design in mind. *Design Issues*. 25 (1), s. 94-105.
- KOLKO, J., 2010. Abductive thinking and sensemaking: the drivers of design synthesis. *Design Issues*. 26 (1), s. 15-28.
- MUSTAN DÖNMEZ, B. ve KARABURUN, D., 2013. Türk halk müziği sözlerinde "metaforik anlatım geleneği". *Turkish Studies*. 8 (4), s. 1081-1097.
- ŞENOCAK, E., 2017. Aşık Veysel'in şiirlerinde toprak ana. *Turkish Studies*. 12 (21), s. 503-518.
- TOPAKKAYA, A., 2013. Aşık Veysel'in "güzelliğin on para etmez" adlı şiirine felsefi açıdan bir bakış. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*. (67), s. 89-102.
- TOPRAK, İ. ve HACIHASANOĞLU, O., 2019. Terms and concepts on design studio in the research articles of 2010's. *Journal of Design Studio*. 1 (2), s. 13-22.

TURHAN, M. ve KOVA, Ö., 2012. Değerler eğitimi açısından Türk halk müziği ve halk ozanları: Neşet Ertaş, Aşık Mahsuni Şerif, Aşık Veysel ve Özyay Gönülüm bağlamında bir inceleme. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama*. 3 (6), s. 117-128.

İnternet kaynağı

TRT ARŞİV, 1969. *Aşık Veysel* [çevrimiçi]. Erişim adresi: <https://www.trtarsiv.com/program/asik-veysel/asik-veysel-118875> [Erişim Tarihi 5 Şubat 2021].

Arşiv belgeleri

SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ, 2020. *Mimarlık Bölümü MİM4002 Mimari Proje VIII eskiz sınavı sonuç ürünleri*. [tasarım paftaları] Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Arşivi, Sivas.

Biyografiler

Uğur TUZTAŞI

Lisans eğitimini Erciyes Üniversitesi'nde, yüksek lisans eğitimini Gazi Üniversitesi'nde ve doktora eğitimini Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'nde mimarlık alanında tamamlamıştır. Temel araştırma alanı mimarlık eğitimi, mimari tasarım ve Türk Evi'nden oluşmaktadır. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi'nde çalışmalarına devam etmektedir.

Pınar KOÇ

Lisans eğitimini Selçuk Üniversitesi'nde, yüksek lisans eğitimini Erciyes Üniversitesi'nde ve doktora eğitimini Necmettin Erbakan Üniversitesi'nde mimarlık alanında tamamlamıştır. Temel araştırma alanı mimarlık eğitimi, mimari tasarım ve modernleşme pratiğinden oluşmaktadır. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi'nde çalışmalarına devam etmektedir.